

สาธารณศิลป์: การสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อสุนทรียภาพและความเหมาะสมใหม่
กรณีศึกษา “งานอยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา”

ART FOR PUBLIC: THE CREATION OF ART FOR APPROPRIATE AESTHETICS AND IN
THE NEW NORMAL - A CASE STUDY OF "YOO YEN PEN SUK AT SALAYA"

ภาวิณี บุญเสริม* PAWINEE BOONSERM*
สกวรุ้ง สายบุญมี** SKOWRUNG SAIBUNMI**
นันธิดา จันทรางศุ*** NANTIDA CHANDRANSU***

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่องสาธารณศิลป์: การสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อวิถีความเหมาะสมใหม่ในการขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรมหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 นี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์กรณีศึกษา “ศิลปกรรมที่มีสุนทรียภาพและความเหมาะสมใหม่” สำหรับสังคมไทย และนำเสนอแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์งานสาธารณศิลป์ อันจะนำไปสู่การปลูกปรโลมใจและสร้างกำลังใจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความหวัง คณะผู้วิจัยได้ออกแบบกิจกรรมการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมในการจัดงานสาธารณศิลป์ภายใต้แนวคิด “งานอยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา” ณ วัดสุวรรณาราม ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ. นครปฐม ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2565 โดยใช้วิธีการดำเนินงานในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development, R&D) และการทำงานร่วมกับชุมชน ด้วยการบูรณาการแนวคิดต่าง ๆ ได้แก่ แนวคิดสาธารณศิลป์ (Art for Public) แนวคิดนิเวศสุนทรีย์ (ecological aesthetic) แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (relational aesthetic) และแนวคิดการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (collaborative creativity) กับการบูรณาการโจทย์ทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural) เกี่ยวกับสถานการณ์หลังวิกฤตโรคระบาด COVID 19 ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของกระบวนการสร้างสรรค์งานสาธารณศิลป์เพื่อการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมนั้น จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมทั้งกาลและเทศะในการบูรณาการ ตลอดจนการเชื่อมโยงกับประเด็นทางสังคมด้วยกระบวนการต่าง ๆ ได้แก่ การสื่อสารเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างศิลปินกับเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของชุมชนจากทุกภาคส่วน การเข้าใจและรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมจากในพื้นที่ โดยใช้แนวคิด “เก็บ รื้อ สร้าง” มาเป็นแนวทางในการออกแบบและสร้างสรรค์ เพื่อขับเคลื่อนงานศิลปกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง โดยแนวทางการสร้างสรรค์ในรูปแบบสาธารณศิลป์นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ หรือเป็นทางเลือกในการทำงานสร้างสรรค์กลุ่มงานศิลปกรรมกับปรากฏการณ์อื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตได้

คำสำคัญ : สาธารณศิลป์/ การสร้างสรรค์ศิลปกรรม/ นิเวศสุนทรีย์/ ความเหมาะสมใหม่/ สถานการณ์หลังโควิด 19

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, pawipop11@gmail.com

* Assistant Professor Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Thammasat University, pawipop11@gmail.com

** อาจารย์, สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, skowrung.sai@mahidol.ac.th

** Lecturer, Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, skowrung.sai@mahidol.ac.th

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล, nantida.cha@mahidol.ac.th

*** Assistant Professor Dr., Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University, nantida.cha@mahidol.ac.th

Abstract

This article is a part of a research project on “Art for public project: Creative Art for New Appropriate Social and Cultural Movement Post COVID-19”. The objective is to create a case study on " The Creation of Art with Appropriate Aesthetics and in the New normal " for Thai society, and to present the concept and process of creating public art that will lead to emotional relief and motivation to move forward with hope. The research team designed an activity to promote art and culture under the concept of "Yoo Yen Pen Suk at Salaya" at Wat Suwanaram, Salaya subdistrict, Phutthamonthon district, Nakhon Pathom province, on July 13, 2022, using research and development (R&D) methodology and working with various community integration concepts, including public art, ecological aesthetics, relational aesthetics, collaborative creativity, and socio-cultural issues related to the post-COVID-19 pandemic situation. The research findings suggest that the success of creating public art to promote art and culture must consider appropriateness and timing, as well as integration with various social issues through different processes. These processes include communication for social learning, artist-network collaborations, community participation from all sectors, understanding and gathering cultural resources within the area, and utilizing the "conservation, deconstruction, and creation" concept as a guideline for design and creative processes to drive truly beneficial community-oriented artistic endeavors. The approaches and principles presented in this public art form can be applied or considered as alternatives for future artistic group projects and other emerging phenomena.

Keywords: Art for Public/ Artistic Creation/ Ecological Aesthetic/ New Normal/ After COVID-19 Situation

บทนำ

หลังจากภาวะวิกฤตของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 หรือโรคระบาดโควิด-19 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ชุมชน เศรษฐกิจฐานราก สภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ไปจนถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจทั้งในระดับมหภาคและปัจเจก ปัญหาเหล่านี้ยึดโยงกับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมและสุขภาวะทางจิตวิญญาณ (quality of life - spiritual well-being) เป็นอย่างมาก จากข้อมูลผลกระทบของสถานการณ์ COVID-19 ที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาหรือการฟื้นฟูทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมได้ จึงต้องมีการรักษาความเจ็บป่วยทางกายโดยมีระบบการดูแลสุขภาพและการระบาดของโรค ตลอดจนหาหนทางเยียวยาทางจิตใจด้วย เพื่อป้องกันมิให้เกิดความทุกข์ระดับบุคคลและความทุกข์ทางสังคม (personal suffering / social suffering) ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต

การเยียวยาจิตใจที่ดียิ่งหนึ่งของการแก้ปัญหาความเครียดอันเกิดจากผลกระทบของสถานการณ์ COVID-19 นั้น คือการให้ผู้คนได้เรียนรู้ เข้าใจสถานการณ์ และยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่พร้อมจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นเรื่องที่สังคมต้องเรียนรู้ถึงการปรับตัวเข้าสู่ชีวิตแบบ “วิถีชีวิตแบบปกติใหม่” หรือ “New normal” ที่ทำให้ผู้คนยังมีดำเนินชีวิตแบบปกติอย่างเหมาะสมท่ามกลางสถานการณ์ที่พลิกผันด้วยความเข้าใจ จากแนวความคิดนิเวศน์สุนทรีย์ที่มุ่งสร้างสรรค์นิเวศน์แวดล้อมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการบูรณาการองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สมดุลด้านสุนทรีย์เพื่อเกิดการสร้างสรรค์ปรากฏการณ์ทางสุนทรีย์ที่เหมาะสมแก่ภาวะปัจจุบัน และการสร้างสรรค์ที่เหมาะสมนี้อาจช่วยเป็นเครื่องมือที่ส่งมอบความสุข ความพอใจ พร้อมกับการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสุขด้านจิตใจแก่ประชาชน และสังคมโดยรวมได้อีกทางหนึ่ง

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงเลือกนำเสนอแนวคิด “สาธารณศิลป์” (Art for Public) มาเป็นแนวทางและพลังการสร้างสรรคศิลปกรรมเพื่อการเตรียมพร้อมกับวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (Preparing for the New Normal) ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับ “ความเหมาะสมใหม่ - ในโรคและโลกหลังโควิด” และการส่งเสริมให้ประชาชนเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (Coping with Transition) ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อรองรับบริบทสังคมวัฒนธรรมหลังโรคระบาดโควิด-19 และการขึ้นนำแนวทางวิถีชีวิตใหม่อย่างเหมาะสม โดยการสร้างและพัฒนาผลงานสาธารณศิลป์ (Art for public project) “ศิลปกรรมที่มีสุนทรีย์ภาพและมีความเหมาะสมใหม่” ที่สามารถสร้างผลกระทบการรับรู้และสร้างประสบการณ์สุนทรีย์ต่อผู้คนและสังคมสำหรับใช้ในภาวะโรคระบาดโควิด-19 อีกทั้งเป็นการส่งเสริมและสร้างกำลังใจที่จะอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างมีความหวังผ่านกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์

ในบทความนี้คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดและกระบวนการสร้างสรรค์กรณีศึกษา “ศิลปกรรมที่มีสุนทรีย์ภาพและมีความเหมาะสมใหม่” สำหรับสังคมไทย ผ่านการออกแบบกิจกรรมการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมภายใต้แนวคิด “อยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา” ณ วัดสุวรรณาราม ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ. นครปฐม ในวันที่ 13 กรกฎาคม 2565 ในกิจกรรมนี้ได้ใช้กระบวนการสร้างฐานความรู้ที่มีการบูรณาการกับโจทย์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยเฉพาะสถานการณ์ของโรคระบาด COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนทั้งในประเทศไทยและหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก โดยผสมผสานความรู้เกี่ยวกับโรคระบาด มาตรการการป้องกันโรคในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศิลปะเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และการสร้างความตระหนักเข้าใจเกี่ยวกับ “ความเหมาะสมใหม่-ในโรคและโลกหลังโควิด” เพื่อเตรียมพร้อมกับวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ผ่านงานศิลปกรรม คณะผู้วิจัย

มีความคาดหวังว่า ในกระบวนการวิจัยนี้ส่งเสริมให้เกิดกลุ่มผู้เสพงานศิลปะ (audiences) กลุ่มใหม่ ๆ และเกิดการทำงานร่วมกันของศิลปินสาขาต่าง ๆ ตลอดทั้งกระบวนการทำงานและผลงานที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้จะนำไปสู่การให้ข้อเสนอต่อแนวทางสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อสาธารณะที่เป็นองค์ความรู้และวิถีวิทยาการสร้างสรรค์ใหม่เพื่อเป็นทางออกหรือทางเลือกในการทำงานสร้างสรรค์กลุ่มงานศิลปกรรมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างสรรค์กรณีศึกษา “ศิลปกรรมที่มีสุนทรียภาพและมีความเหมาะสมใหม่” สำหรับสังคมไทย อันจะนำไปสู่การปลอบประโลมใจ และสร้างกำลังใจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความหวัง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การสร้างสรรค์กรณีศึกษา “ศิลปกรรมที่มีสุนทรียภาพและมีความเหมาะสมใหม่” นี้ คณะผู้วิจัยได้มี การบูรณาการแนวคิดต่าง ๆ เพื่อสร้างการสร้างสรรค์งานสาธาณศิลป์ (Art for Public) ได้แก่ แนวคิดนิเวศสุนทรีย์ (ecological aesthetic) แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (relational aesthetic) และแนวคิดการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (collaborative creativity) และการบูรณาการโจทย์ทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural) มาเป็นแนวทางในการออกแบบผ่านกระบวนการจัดกิจกรรม “งานอยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา” โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. **แนวคิดสาธาณศิลป์ (Art for Public) หรือ “ศิลปะสาธารณะ”** เป็นการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อสาธารณประโยชน์ของชุมชน สามารถนำเสนอคุณค่าของชุมชน ผ่านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมหรือการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้ หรือตั้งสมมติฐานได้ โดยศิลปะสาธารณะจะจัดแสดงในสถานที่หรือพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่างานศิลปะนี้จัดขึ้นสำหรับทุกคน โดยเนื้อหาและวิธีการในศิลปะสาธารณะนั้นจะเปลี่ยนไปตามบริบท ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของบริบทเหล่านั้น กระบวนการจะนำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างศิลปินและชุมชน¹ ซึ่งเป้าประสงค์ของการสร้างสรรค์ศิลปะสาธารณะสามารถนำไปสู่การตอบโจทย์หรือแก้ปัญหาสังคมได้ในหลากหลายมิติ

2. **แนวคิดนิเวศสุนทรีย์ (Ecological Aesthetic)** แนวคิดการสร้างสรรคศิลปกรรมเพื่อเชื่อมโยงสุนทรียภาพให้เข้าไปในระบบนิเวศแวดล้อม หรือในบริบทของพื้นที่ อาจจะเป็นการสร้างชิ้นใหม่ หรือเพื่อแก้ไขปัญหาของนิเวศของพื้นที่นั้น ๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลและความกลมกลืน โดยการใช้กระบวนการทางสังคมร่วมกับการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาองค์ความรู้ การวิจัยค้นคว้าบริบทของแต่ละพื้นที่ แต่ละประเด็นที่ส่วนใหญ่เป็นประเด็นปัญหาที่ต้องการการแก้ไข เพื่อทำความเข้าใจ หรือการพัฒนาเชิงยั่งยืน²

3. **แนวคิดสุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (Relational Aesthetic)** แนวคิดของนิโกลาส์ บูริโยด์ (Nicolas Bourriaud) ภัณฑารักษ์และนักวิจารณ์ศิลปะชาวฝรั่งเศส ผู้ให้แนวคิดนี้ว่าเป็นแนวคิดที่เน้นบทบาทของศิลปิน ในฐานะผู้สร้างสรรค์งานศิลปะที่ไม่ได้วางบทบาทของตัวเองให้เป็นศูนย์กลางของการสร้างสรรค์อีกต่อไป แต่ให้ความสำคัญกับประเด็นที่เป็นปัญหาทางสังคม สิ่งแวดล้อม โดยศิลปินเป็นผู้จัดให้เกิดการตื่นตัวและกระตุ้นเตือนเร่งเร้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นประเด็นที่นำมาสื่อสาร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ หรือองค์ความรู้ข้ามศาสตร์ที่ศิลปินเห็นว่าเหมาะสมที่จะส่งเสริมงานของตัวเอง โดยศิลปินจะสร้างกระบวนการขึ้นมาเพื่อให้ผู้ชมเข้าถึงแนวคิดสร้างสรรค์ของตัวเองได้โดยอาศัยการสร้างความสัมพันธ์

1. “What is public art?,” Association for Public Art, accessed October 12, 2022, <https://www.associationforpublicart.org/what-is-public-art/>

2. วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร, เตยงาม คุปตบุตร, และพิษณุ ศุภนิมิตร, “การสร้างสรรค์ผลงานโครงการสาธาณศิลป์เพื่อนิเวศสุนทรีย์ในวิถีวัฒนธรรมชาวไทย,” วารสาร Veridian E-Journal Silpakorn University Humanities, Social Sciences and arts ปีที่ 10, ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2560): 2060.

เป็นตัวเชื่อม ปรากฏการณ์ทางสุนทรีย์ก็เกิดขึ้นท่ามกลางความสัมพันธ์ของศิลปินและผู้ชมด้วยกัน³

4. แนวคิดการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (Collaborative Creativity) การทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (Collaborative Creativity) เป็นวลีที่ใช้กันในโลกของงานศิลปะ เป็นการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์ของสมาชิกหรือศิลปินที่ทำงานร่วมกันในกลุ่มในขณะที่ทำงานร่วมกัน ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้ต้องอาศัยการปฏิสัมพันธ์ของศิลปินมากและสามารถผลิตผลงานออกมาได้ดี เพราะเป็นการทำงานที่ศิลปินทุกคนได้นำเสนอแนวความคิดต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลายมากกว่าการทำงานเดี่ยวของศิลปิน ซึ่งความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดขึ้นภายในตัวศิลปินเพียงคนเดียว แต่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างความคิดของศิลปินกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม⁴ กระบวนการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์สามารถเป็นไปได้ในหลายรูปแบบ⁵

วิธีการศึกษา

คณะผู้วิจัยกำหนดแนวทางการดำเนินงานในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development, R&D) เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ในการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่โดยตรง กล่าวคือ คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ความคิดและข้อมูลเป็นเบื้องต้นทั้งในแง่มุมมองสถานการณ์ของโรคระบาด ปรากฏการณ์ทางศิลปะที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและหลาย ๆ ประเทศทั่วโลก ตลอดจนแนวคิดในการสร้างสรรค์ศิลปกรรม นำมาประมวลข้อมูลแล้วพัฒนาความรู้ความคิดที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์เป็นผลงานสาธารณศิลป์ (Art for public project) เป็นกระบวนการที่ใช้ฐานความรู้บูรณาการกับโจทย์ทางสังคมวัฒนธรรมในภาวะโรคระบาดผลักดันไปสู่การสร้างสรรค์ศิลปะ เพื่อให้ได้ทั้งองค์ความรู้ใหม่และผลงานที่สามารถนำไปขับเคลื่อนสังคมในทิศทางที่ต้องการได้จริง โดยคณะผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเพื่อเป็นพื้นฐานในการออกแบบผลงานสาธารณศิลป์ ได้แก่

- ศึกษาข้อมูลและเอกสารจากสื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับโรคระบาด COVID-19 แนวทางป้องกันโรค และประมวลข้อมูลเกี่ยวกับวิกฤตโรคระบาด COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ตลอดจนปรากฏการณ์การสร้างศิลปกรรมในสถานการณ์โรคระบาดนี้ ทั้งในบริบทไทยและนานาชาติ
- สำรวจและประมวลบทเรียนหรือตัวแบบความสำเร็จ (intervention) ที่เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการการสร้างศิลปกรรมในการเยียวยาสังคม (social retreat) และสร้างสรรค์สังคมในภาวะวิกฤตของโรคระบาดโควิด-19
- การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ทั้งด้านกายภาพและโครงสร้างทางสังคม โดยในงานวิจัยนี้ได้เลือกใช้พื้นที่ศาลายา จ.นครปฐม เป็นกรณีศึกษาและพื้นที่ที่ทดลองในการสร้างงานสาธารณศิลป์ โดยมีการศึกษาข้อมูลทั้งเอกสารและการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญในชุมชน ด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์ศิลปิน คนในพื้นที่ และเครือข่ายชุมชนเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการออกแบบและสร้างสรรค์กิจกรรมสาธารณศิลป์ให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบทสังคม

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงานสาธารณศิลป์

- การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์สาธารณศิลป์ โดย พิจารณาแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แนวคิดสาธารณศิลป์ (Art for Public) แนวคิดนิเวศสุนทรีย์ (Ecological Aesthetic) แนวคิดสุนทรีย์ศาสตร์เชิงสัมพันธ์ (Relational Aesthetic) แนวคิดการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ (Collaborative creativity)

3. วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร, “สาธารณศิลป์เพื่อนิเวศสุนทรีย์,” *ศิลปกรรมสาร* ปีที่ 14, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564): 113.

4. Yrjö Engeström, “Expansive learning at work: Toward an activity theoretical reconceptualization,” *Journal of Education and Work* 14, no. 1 (2001): 133-156.

5. Gerhard Fischer, Elisa Giaccardi, Hal Eden, Masanori Sugimoto, and Yunwen Ye, “Beyond binary choices: Integrating individual and social creativity,” *International Journal of Human-Computer Studies* 63, no. 4-5 (2005): 482-512.

- สรุปรอบความคิดและวิธีการในการเชื่อมโยงข้ามสาขาวิชาได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม ดนตรี และการแสดง เพื่อนำไปสู่การออกแบบ ผลงานสาธารณศิลป์ (Art for public project) ที่เกิดจากบูรณาการศาสตร์ด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และการแสดง

- พัฒนาและออกแบบงานสาธารณศิลป์ (Art for public project) ในพื้นที่ ศาลาया โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้ใช้ประโยชน์หรือกลุ่มเป้าหมาย และศิลปินที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตโควิด-19

ขั้นตอนที่ 3 การถอดบทเรียน (Lesson-learned)

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดบทเรียนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโครงการสาธารณศิลป์ ทั้งจากกลุ่มตัวแทนภาครัฐและชุมชนศาลาया ตลอดจนศิลปินและผู้เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนกระบวนการทำงาน สะท้อนมุมมองของคนในพื้นที่ และการวางแผนนโยบายหรือทิศทางการทำงานต่อไปในอนาคต โดยการถอดบทเรียนได้จัดขึ้นในวันที่ 26 สิงหาคม 2565 ณ ห้องสุวรรณภูมิ อาคารเรือนไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

ผลการวิจัย

จากการศึกษา สามารถนำเสนอผลของการศึกษาโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานสาธารณศิลป์และการถอดบทเรียน ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. กระบวนการสร้างสรรค์ผลงานสาธารณศิลป์

1.1 แนวคิดการสร้างสรรค์งานสาธารณศิลป์ “อยู่ เย็น เป็น สุข ณ ศาลาया”

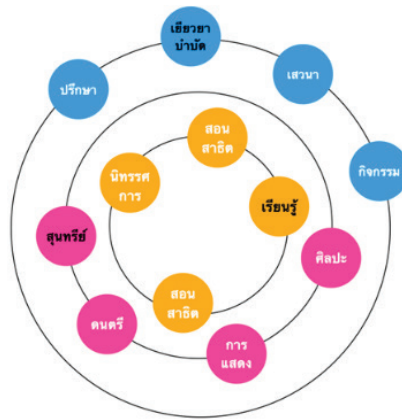
คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้พื้นที่ตำบลศาลาयाเป็นพื้นที่ต้นแบบในการทำวิจัยครั้งนี้ เนื่องจาก “ศาลาया” เป็นย่านที่มีบริบทของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ที่เคยมีการเกิดโรคระบาดขึ้นในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีตำนานว่าย่านศาลาयाเกิดขึ้นในยุคชุดคลองมหาสวัสดิ์ในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยเริ่มตั้งแต่คลองบางกอกน้อย บริเวณวัดไชยพุกษมาลาถึงแม่น้ำท่าจีนที่เมืองนครชัยศรี จ.นครปฐม หลังจากนั้นได้มีการสร้างศาลาริมคลองทั้งหมด 7 ศาลาด้วยกัน โดยในช่วงเวลาที่มีโรคระบาดในพื้นที่ย่านนครปฐมในสมัยนั้นได้มีการบันทึกไว้ว่า เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ได้สั่งให้เขียนตำรายารักษาโรคต่าง ๆ ใส่แผ่นกระดานไว้เป็นการกุศล จึงเป็นเหตุให้เรียกศาลาบริเวณดังกล่าวว่า “ศาลาया” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน⁶ ซึ่งบริบทพื้นที่นี้มีประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับสถานการณ์โรคระบาด COVID-19 ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ศาลาयाยังเป็นพื้นที่ใหม่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอันเกิดจากการผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจากสังคมเมืองหลวงอันด้วยปัจจัยทางกายภาพที่เป็นเมืองปริณทลที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก พื้นที่ศาลาयाจึงเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท ผู้คนส่วนหนึ่งยังดำเนินชีวิตดั้งเดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรม ทำนาบัว และผู้คนอีกกลุ่มเป็นคนที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ๆ มีการเติบโตของหมู่บ้านจัดสรรสถานที่ราชการ สถานศึกษา ห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ จึงทำให้ศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่มีรูปแบบผสมผสาน หลากหลาย และยังไม่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมมากนัก มีทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่อยู่ในระดับตัวบุคคลที่เป็นศิลปินที่ย้ายถิ่นฐานมาจากที่อื่น ๆ บ้าง แต่ก็ยังมีความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่เกิดจากการปรับตัวของวัฒนธรรมกับสังคมสมัยใหม่ จึงทำให้พื้นที่ศาลาयाนี้มีทุนทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจที่สามารถนำมาเป็นใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์งานสาธารณศิลป์ในบริบทของสังคมเมืองแบบใหม่ได้

คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดสาธารณศิลป์ (Art for Public) ในการเปิดพื้นที่สาธารณะที่มีความเป็นมิตรและมีความ

6. “ที่มาของพื้นที่ศาลาया.” หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหิดล, บันทึกข้อมูลเมื่อ 20 ตุลาคม 2565, <https://museum.li.mahidol.ac.th/mahidol-mysteries/index.php/salaya/>.

เหมาะสมในศาลายาเพื่อจัดงานขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมเพื่อชุมชน โดยต้องคำนึงความปลอดภัยจากโรคระบาดหรือ
มีมาตรการป้องกันโรคให้กับผู้ที่มาร่วมงาน อีกทั้งยังเป็นการใช้งานศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่เป็นเครื่องมือให้ผู้คนได้
ตระหนักและรับรู้เข้าใจเกี่ยวกับโรคระบาด การสร้างขวัญและกำลังใจให้กับศิลปินและผู้คนในพื้นที่ผ่านงานศิลปกรรม
ในแขนงต่างๆ ด้วยแนวคิดดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงได้ออกแบบงานสาธารณศิลป์ภายใต้ชื่อว่า “อยู่ เย็น เป็น สุข ณ
ศาลายา” โดยใช้แนวคิดการสร้างสรรคปรากฏการณ์ทางสุนทรีย์ที่เหมาะสมแก่ภาวะปัจจุบันเป็นการเสริมสร้างความ
สุขด้านจิตใจแก่ประชาชนและสังคม และจากแนวคิดนิเวศสุนทรีย์ที่มุ่งสร้างสรรค์นิเวศแวดล้อมขึ้นด้วยการบูรณาการ
องค์ประกอบต่างๆ ที่สมดุลด้านสุนทรีย์ เพื่อให้เกิดสิ่งสร้างสรรค์ที่เหมาะสมใหม่ๆ เป็นเครื่องมือที่ส่งมอบความสุข
ความพอใจ พร้อมกับการเรียนรู้กระบวนการมีส่วนร่วมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนในชุมชน

ภาพที่ 1 การสร้างปรากฏการณ์และแนวทางการมีส่วนร่วม
ที่มา : คณะผู้วิจัย

การออกแบบกิจกรรมภายในงานเน้นกระบวนการภายในเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคม การสร้างระบบนิเวศ
ในชุมชนซึ่งเป็นระบบที่ไม่มีลำดับชั้น ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมในการสร้างองค์รวมของการจัดงาน เน้นกระบวนการ
สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ รูปแบบกิจกรรมเป็นการบูรณาการของศาสตร์ศิลปกรรมในหลากหลาย
แขนง ทั้งศิลปะ ดนตรี และศิลปะการแสดง โดยให้มีความผสมผสานทั้งศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมและศิลปะใหม่ใน
แบบสังคมเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น กิจกรรมในงานสาธิตศิลป์ครั้งนี้ประกอบ
ไปด้วย การจัดนิทรรศการเกี่ยวกับชุมชน อาหารและของดีในพื้นที่ นิทรรศการจากกลุ่มเครือข่ายเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ทางวัฒนธรรม การอบรมเชิงปฏิบัติการด้านศิลปะต่าง ๆ (workshop) การแสดงศิลปวัฒนธรรมจาก
ศิลปินในพื้นที่และเครือข่าย การสร้างงานศิลปะวัฒนธรรมร่วมสมัยจากศิลปินพื้นที่และศิลปินร่วมสมัย การสร้างสรรค์
การแสดงใหม่อันเกิดจากการบูรณาการศาสตร์ด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และศิลปะการแสดง เพื่อให้เกิด ความรู้ใหม่ของการ
เชื่อมโยงงานศิลปะข้ามศาสตร์ ทั้งความรู้เชิงกระบวนการในการสร้างสรรค์งานร่วมกันและการใช้กระบวนการทาง
ศิลปกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทางสังคมเรื่องโรคภัยไข้เจ็บและการเยียวยาทางสังคม (social retreat)

ภาพที่ 2 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมงานสาธารณศิลป์ อยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลา
ที่มา : คณะผู้วิจัย

1.2. กระบวนการออกแบบพื้นที่และแพลตฟอร์ม (place/space)

คณะผู้วิจัยใช้แนวคิดสาธารณศิลป์ในเรื่องพื้นที่ทางวัฒนธรรม พื้นที่สร้างสรรค์ พื้นที่เรียนรู้ มาเป็นแนวทางในการออกแบบพื้นที่และแพลตฟอร์ม โดยในนิยามของสาธารณศิลป์ พื้นที่สร้างสรรค์ประกอบด้วย พื้นที่เดิม พื้นที่ที่เจาะจงสร้างขึ้นใหม่ให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ และพื้นที่เจาะจงเลือกสร้างสรรค์ ในการจัดงานสาธารณศิลป์นี้ คณะผู้วิจัยได้เน้นการสร้างและพัฒนาพื้นที่ศิลปะของชุมชน (Community Art Space) เพื่อการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ รวมทั้งการออกแบบที่ยืดหยุ่นเพื่อการจัดกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้ในมิติต่าง ๆ ให้แก่ชุมชนในสภาวะปกติ ซึ่งสามารถทำคู่ขนานไปกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ บนแพลตฟอร์มออนไลน์ได้ในบางสภาวะ ด้วยเหตุผลนี้คณะผู้วิจัยจึงได้แบ่งการออกแบบพื้นที่ เป็น 2 ส่วน ได้แก่ พื้นที่ทางกายภาพ และ แพลตฟอร์มออนไลน์

- พื้นที่ทางกายภาพ

คณะผู้วิจัยได้เลือกวัดสุทธจินดาราม ตำบลศาลา เป็นพื้นที่ในการทดลองสร้างสรรค์งานสาธารณศิลป์ โดยมีการวิเคราะห์ถึงศักยภาพของพื้นที่ทั้งในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน วัดสุทธจินดารามมีความได้เปรียบเชิงที่ตั้งเป็นวัดที่อยู่ริมคลองมหาสวัสดิ์ บริเวณโดยรอบของวัดมีความสะอาดร่มรื่น มีพระอุโบสถและเจดีย์ทองที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่น มีศาลาการเปรียญที่เป็นพื้นที่ใช้สอยเหมาะแก่การสร้างพื้นที่ศิลปะ นอกจากนี้ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สวนป่าแจ้ว นาบัวลุ่มแจ่ม บ้านศาลาดิน ที่มีการเปิดรับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้พื้นที่ทางกายภาพที่เหมาะสมแล้ว ทางวัดยังมีโครงสร้างทางสังคมที่ดี มีกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ อาทิ กลุ่มคณะกรรมการวัด และกลุ่มเครือข่ายแม่บ้านที่มีการรวมตัวอย่างเหนียวแน่น และเป็นกำลังสำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของวัด สำหรับศักยภาพในด้านศิลปวัฒนธรรม ทางวัดยังมีการจัดงานประจำปี มีประเพณีตักบาตรทอดผ้า ซึ่งเป็นประเพณีที่เกิดขึ้นใหม่แต่มีการจัดงานอย่างต่อเนื่องและยิ่งใหญ่ มีกลุ่มศิลปินพื้นบ้านที่มาตั้งรกรากอยู่ในชุมชน ได้แก่ คณะตรวสุวรรณศิลป์ คณะละครชาตรีเทพประทานพร คณะลิเกสายดาราธิดาเทพ เป็นต้น

จากวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ดังกล่าว วัดสุทธจินดารามจึงถือเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทั้งด้านภูมิทัศน์ ทุนทางวัฒนธรรม ศิลปิน และเครือข่ายชุมชน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการจัดงานสาธารณศิลป์ ที่มีความพร้อมทั้งทุนในพื้นที่และกำลังคน คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้พื้นที่บริเวณลานหน้าเจดีย์วัดสุทธจินดาราม ซึ่งถือเป็นจุดเด่นสำคัญของวัด

แห่งนี้เป็นลานสำหรับการจัดการแสดงทางวัฒนธรรม โดยเน้นการออกแบบพื้นที่ที่ให้ความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิมของวัดให้มากที่สุด และใช้พื้นที่บริเวณใต้ฐานศาลาการเปรียญเป็นที่สำหรับจัดนิทรรศการและกิจกรรม Workshop ต่าง ๆ โดยการออกแบบพื้นที่และการปรับปรุงทัศนียภาพในการทำงานนี้ได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและเป็นการสำคัญในการบูรณะพื้นที่ให้เป็นสถานที่ในการจัดงานสาธิตศิลป์ครั้งนี้

- แพลตฟอร์มออนไลน์

ด้วยสถานการณ์แพร่ระบาด Covid 19 การขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมจึงไม่ได้จำเพาะแต่เพียงพื้นที่จริงทางกายภาพเท่านั้น ช่องทางสื่อหลักและสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการกระจายขับเคลื่อนในวงกว้างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มคนรุ่นใหม่ ซึ่งถือเป็นกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรมในอนาคตข้างหน้า ในงานวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้เลือกใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ 2 ช่องทางด้วยกัน ได้แก่ YouTube และ Facebook เพื่อเป็นพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัย ผลผลิตจากการวิจัยในรูปแบบสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ เผยแพร่แนวคิดและการเข้าถึงองค์ความรู้และตลอดจนข่าวสารการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ VDO clip ภาพนิ่ง สิ่งพิมพ์ และการเสวนา เป็นต้น

Facebook Page “Art For Public • สาธารณศิลป์” (เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/artforpublic.th>) ได้เริ่มเปิดใช้งานเมื่อวันที่ 14 เมษายน 2565 และดำเนินการเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องด้วยสถานะสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ที่เข้าถึงสาธารณชนชาวไทยเป็นจำนวนมาก เพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่มุ่งดำเนินการสร้างองค์ความรู้ที่มีประโยชน์กับสาธารณชน การใช้แพลตฟอร์มนี้เป็นช่องทางสื่อสารจะช่วยให้โครงการได้ติดต่อกับสาธารณชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยวงกว้าง โครงการได้มีการเผยแพร่เนื้อหาหลากหลายประเภททั้งข้อมูลที่อยู่ในไฟล์ภาพและวีดิทัศน์ดิจิทัลอันแสดงให้เห็นการดำเนินงานของโครงการวิจัยและการติดต่อสื่อสารเผยแพร่โครงการให้เป็นที่รับทราบของประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยได้เปิดช่อง (Channel) บนเว็บไซต์ YouTube ในชื่อว่า “Art for Public” (เข้าถึงได้จาก <https://www.youtube.com/channel/UCFuaEpy5IJV3mSaDtjB53h>) เพื่อเผยแพร่คลิปวิดีโอหรือวีดิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ไม่ว่าจะเป็น บันทึกการแสดงศิลปะแนวทดลองของโครงการ เบื้องหลังการสร้างสรรคงานศิลปะ การเสวนาเผยแพร่ผลการดำเนินงาน ได้แก่ เพลงอยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา เบื้องหลังการทำงาน แนวคิดในการทำเพลงอยู่เย็นเป็นสุข ข่าวประชาสัมพันธ์งานอยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา บันทึกการแสดงสด การแสดงเปิดตัวต้นกล้าปลูกพืช วิดีทัศน์รายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการสาธิตศิลป์ในเวทีปิดโครงการฯ และเวทีนโยบายสาธารณะการบริหารจัดการสาธิตศิลป์ในบริบทสังคมไทยอย่างยั่งยืน

1.3. กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์งานสาธิตศิลป์

ปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของการสร้างสรรค์งานสาธิตศิลป์ คือ กระบวนการมีส่วนร่วม เนื่องจากงานสาธิตศิลป์มีฐานแนวคิดเพื่อการพัฒนาพื้นที่ศิลปะเพื่อชุมชน (Community Art Space) จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ชุมชน และสังคมในวงกว้าง โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในงานวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

- กระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างนักสร้างสรรค์ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการทำงานร่วมกันกับศิลปินในหลากหลายแขนง เพื่อให้เกิดงานสาธิตศิลป์ที่ครบวงจร ทั้งงานทัศนศิลป์ ดนตรี และ ศิลปะการแสดง การบูรณาการศาสตร์ทั้ง 3 สาขาเข้าด้วยกันเพื่อให้ผู้ชมได้รับชมผลงานที่ใช้ประสาทสัมผัสในทุกด้าน ทั้งสัมผัสงานศิลปะผ่าน

รูปแบบการแสดงที่สามารถสื่ออารมณ์และความรู้สึก อีกทั้งมีดนตรีช่วยในการสร้างบรรยากาศ เป็นต้น ซึ่งการบูรณาการศาสตร์ช่วยทำให้บทบาทของการทำหน้าที่ศิลปะเพื่อเยียวยาคนและสังคมได้อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ศิลปินแต่ละแขนงได้ร่วมกันออกแบบสร้างสรรค์ภายใต้เป้าหมายและสถานการณ์เดียวกันผ่านกระบวนการต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน อีกทั้งยังเป็นการทดลองใช้งานศิลปะในหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างศิลปิน และเกิดงานสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ ๆ

- **การมีส่วนร่วมระหว่างนักสร้างสรรค์กับชุมชน** คณะผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน ด้วยการทำให้เกิดความรู้สึก “การเป็นเจ้าของงาน” (Sense of belonging) ให้สมาชิกในชุมชนรู้ว่าการนี้เป็นงานของทุกคน เป็นงานที่คนในชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการจัดงานมิใช่เป็นเพียงผู้มาร่วมงาน เทคนิคนั้นนอกจากจะเป็นการลดช่องว่างระหว่างคณะผู้วิจัยซึ่งเป็นคนนอกและกลุ่มคนในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ของการมีจุดร่วมเดียวกันในการจัดงาน คณะผู้วิจัยได้ใช้หลักการสื่อสารของความรู้สึกการเป็นเจ้าของ เพื่อสร้างพื้นที่ที่ปลอดภัยให้ทุกคนกล้าแสดงความคิดเห็น หรือเสนอแนะเพื่อออกแบบงานสาธิตศิลป์ร่วมกันได้ โดยคณะผู้วิจัยได้มีการคัดเลือกแกนนำชุมชน เพื่อให้ผู้นำชุมชนเป็นตัวแทนในการสื่อสารวัตถุประสงค์และรูปแบบในการจัดงานให้กับชาวบ้านในพื้นที่เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน

- **การมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับชุมชน** คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมประชาคมเพื่อขอความร่วมมือ ไปยังกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งระดับผู้นำในพื้นที่และกลุ่มเครือข่ายชุมชน เช่น นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตำรวจ เจ้าอาวาส และคนในพื้นที่ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมในหลายๆ บทบาท ในแต่ละขั้นตอน เช่น กลุ่มเครือข่ายในพื้นที่ และกลุ่มชุมชนวัดสุวรรณาราม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมพื้นที่ (วัดสุวรรณาราม) และปรับภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมโดยรอบให้กลมกลืนก่อนวันจัดงาน เช่น การซ่อมศาลา การทาสีโถงบัวและกำแพง เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้ความร่วมมือกับชุมชนข้างเคียง เช่น ชุมชนวัดมกุฏกษัตริย์ชุมชนจันทรา ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเตรียมพื้นที่และแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในวันงาน โดยเครือข่ายภายนอกพื้นที่นั้นมาช่วยเสริมในเรื่องของฝีมือเชิงช่าง ที่ช่วยในด้านการติดตั้งซ่อมแซมพื้นผนัง หรือศาลาให้มีความสวยงามอย่างมีศิลปะ

- **การมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายศิลปิน** ในการจัดงานสาธิตศิลป์ครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้มีการทำความร่วมมือกับศิลปินเครือข่ายในหลากหลายแขนง เพื่อให้เกิดการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่มีความร่วมสมัย และเกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับศิลปินในพื้นที่ โดยศิลปินเครือข่ายที่ร่วมแสดงในงานสาธิตศิลป์แบ่งตามประเภทได้ดังนี้ **ศิลปินด้านประติมากรรม** ได้เป็นการทำงานร่วมกับ กลุ่มช่างแขนงต่างๆ ทั้งช่างหล่อประติมากรรม กลุ่มจันทร์ไทย เป็นกลุ่มช่างฝีมือที่รับงานการผลิตต้นสอยดาว ทำขั้นตอนการทำต้นแบบ แม่พิมพ์ซิลิโคน และการหล่อก่อนที่จะพ่นสีตามกำหนดของศิลปิน อีกทั้งยังนำส่งพร้อมร่วมติดตั้งในพื้นที่วัด ผลจากการได้กลุ่มช่างหล่อคุณภาพมาร่วมงานช่วยให้ผลงานต้นกัลปพฤกษ์ออกมาดีตามความต้องการของศิลปิน และยังมีส่วนร่วมแก้ปัญหาพัฒนาเทคนิคให้เหมาะกับการใช้งานจริง เช่น การประกอบกันของชิ้นส่วนต่างๆ ของต้นกัลปพฤกษ์ หรือการปกป้องกันการเสียหายระหว่างการใช้งาน **ศิลปินทางด้านการแสดง** ได้แก่ แม่บารุง พินิจกุล แม่ศรีนวล ขำอาจ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะพื้นบ้าน-ลำตัด) ปีพุทธศักราช 2562 คณะละครชาตรีเทพประทานพร คณะลิเกสายดาราธิดาเทพ คณะละครคิดบวกศิลป์ อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์และนักศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ **ศิลปินทางดนตรี** ได้แก่ แตรวงสุวรรณศิลป์ วงดนตรีนิยมชมชื่น น้อยหน้ามานสามน้ำ เสรี รุ่งสว่าง กลุ่มงานดุริยางค์สากล กองการสังคีต สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว

กรุงเทพมหานคร ภาควิชาดนตรี สาขาวิชาดนตรีตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.4 การสร้างความเป็นหนึ่งและการเชื่อมโยงชุมชนด้วยบทเพลง

เพลงเป็นศิลปะที่มีพลังดัง Soft Power ที่สามารถดึงดูดและสร้างการมีส่วนร่วม เชื่อมโยงความเป็นหนึ่งให้กับคนในพื้นที่ได้ คณะผู้วิจัยจึงได้สร้างสรรค์เพลง “อยู่เย็นเป็นสุข” ขึ้นเพื่อเป็นศิลปะสาธารณะให้กับชุมชนและช่วยเยียวยาจิตใจผู้คนหลังสถานการณ์ COVID-19 โดยมีการศึกษาข้อมูลเอกสารประวัติศาสตร์และการลงพื้นที่ภาคสนาม การสัมภาษณ์คนในชุมชน เพื่อคัดเลือกคำสำคัญ (Keyword) ที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมาเป็นเนื้อหาในการแต่งบทร้อง โดยเพลงนี้มีเนื้อหาประกอบด้วย ประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญ ของดีในพื้นที่ เทศกาลประเพณี และวิถีชีวิต เป็นการชักชวนให้คนมาท่องเที่ยวที่ศาลายาด้วย รูปแบบของเพลงเป็นแนวลูกทุ่งที่ผสมทำนองเพลงไทยเดิมที่หลากหลาย ได้แก่ พม่ากลองยาว ตันนรเชษฐ์ อาหนู และคางคากินกล้วย ดนตรีที่ใช้เป็นการผสมวงระหว่างวงดนตรีสากลและดนตรีไทย เพื่อให้เกิดการกลมกลืนและสะท้อนความเป็นอัตลักษณ์ของศาลายาที่เป็นพื้นที่ภาคกลางและเป็นชุมชนที่มีความผสมความเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบทด้วย นอกจากนี้เพลงนี้จะเป็นเพลงที่สะท้อนเนื้อหาความเป็นชุมชนแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการประชาสัมพันธ์โครงการวิจัยและยังช่วยคลายช่องว่างระหว่างคณะผู้วิจัยและชุมชนในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันและเชื่อมโยงชุมชนทุกเครือข่ายเข้าด้วยกัน ซึ่งเพลง “อยู่เย็นเป็นสุข” นี้ถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ปัจจุบันได้กลายเป็นเพลงประจำชุมชนที่ได้ถูกนำไปใช้เปิดและขับร้องในงานเทศกาล หรืองานสำคัญต่างๆ ซึ่งถือเป็นสาธารณประโยชน์ของพื้นที่โดยแท้จริง

1.5. การขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรม ด้วยแนวคิด “เก็บ รื้อ สร้าง”

ศิลปวัฒนธรรมที่นำมาแสดงในงาน “สาธารณศิลป์ อยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา” นี้ จะเป็นการรวบรวมทุนทางวัฒนธรรมจากในพื้นที่ โดยใช้แนวคิด “เก็บ รื้อ สร้าง” มาเป็นแนวทางในการคัดกรองและสร้างสรรค์ กล่าวคือ **การเก็บรักษา (Conservation)** คือการเลือกรูปแบบการแสดงที่มีอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่มาแสดงเพื่อเป็นการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมอันดีในชุมชน **การรื้อสร้าง (Deconstruction)** คือ การนำการแสดงที่มีอยู่แล้วมารวบรวมปรับปรุงใหม่ โดยมีการรื้อแก่นที่สำคัญของการแสดง และ นำมาสร้างสรรค์สอดแทรกแนวคิดและประเด็นสถานการณ์ในปัจจุบันเพื่อใช้ศิลปะพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ และ **การสร้างใหม่ (Creation)** โดยเป็นการบูรณาการกับศาสตร์ทางศิลปกรรมในหลากหลายแขนง ทั้งศิลปะ ดนตรี และการแสดง เพื่อให้เกิดชิ้นงานทางศิลปกรรมที่ครบวงจรและร่วมสมัย

- การเก็บรักษา: การออกแบบโดยการรักษารูปแบบการแสดงแบบเดิม

แนวคิดของการเก็บหรือการรักษา (Conservation) เป็นแนวคิดพื้นฐานในการทำงานขับเคลื่อนศิลปวัฒนธรรม โดยการรวบรวมศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ รักษาตามรูปแบบขนบดั้งเดิม เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ให้ศิลปะนั้นคงอยู่และเป็นที่รู้จักในสังคม โดยในชุมชนศาลายานี้มีการแสดงพื้นบ้านและกลุ่มศิลปินกระจายอยู่ในพื้นที่ที่มีทั้งศิลปินที่อยู่มาแต่ดั้งเดิมและศิลปินที่ย้ายถิ่นฐานจากที่อื่นมาตั้งรกรากที่ชุมชนริมคลองมหาสวัสดิ์ การแสดงศิลปวัฒนธรรมที่เลือกมาแสดงในงานสาธารณศิลป์ครั้งนี้ มีดังนี้

แหล่ขมคลองมหาสวัสดิ์ โดยแม่บ่ารุง พินิจกุล เป็นการร้องแหล่ที่พัฒนามาจากการแหล่สอนนาคก่อนบวช ซึ่งนิยมกันมากในงานบวชของชุมชนภาคกลาง แม่บ่ารุงเป็นศิลปินจากบ้านพักข้าวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ ท่านได้รับถ่ายทอดการร้องแหล่มาจากสายตระกูล โดยการแหล่จะต้องมีลีลา มีน้ำเสียง และท่วงทำนองในการร้องออกมาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ต้องมีการฝึกฝนคำร้อง ท่วงทำนอง และลีลาในการเอื้อนเอ่ยมาจากการกระทบนาสิกที่ไพเราะ

นำรับฟัง ทั้งนี้เพราะว่าเป็นการแห่ด้วยเสียงสดล้วน ๆ ไม่มีดนตรีประกอบ การแห่ชมคลองมหาสวัสดิ์นี้ได้ประพันธ์บทใหม่โดย ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ เกษมผลกุล ซึ่งเป็นคนในพื้นที่คลองมหาสวัสดิ์เช่นกัน

แตงรวงสุวรรณศิลป์ เป็นวงดนตรีที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในย่านวัดสุวรรณาราม โดยเป็นกลุ่มนักดนตรีคณะแรก ๆ ที่มีการโยกย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่น และได้มาตั้งรกรากการสืบทอดการแสดงดนตรีมาในชุมชนศาลายา สำหรับการแสดงดนตรีในงานสาธารณศิลป์นี้ คณะผู้วิจัยได้ร่วมกับหัวหน้างานในการคัดเลือกเพลงที่มีความเหมาะสมและเชื่อมโยงกับพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องและสื่อสารตามวัตถุประสงค์ของการจัดงาน

ละครชาตรีคณะเทพประทานพร เป็นคณะละครที่มีชื่อเสียงคณะหนึ่งในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ เป็นบ้านศิลปินที่มีการสืบสานถ่ายทอดละครชาตรีแบบวิถีดั้งเดิมที่การเรียนรู้เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมในบ้าน สมาชิกทุกคนในครอบครัวเป็นนักแสดงสามารถแต่งบทและแสดงได้อย่างครบวงจร ละครชาตรีที่เลือกมาใช้แสดงในงานสาธารณศิลป์นี้ คือ เรื่องสังข์ทอง ตอนเลียบเมือง โดยมีการประยุกต์บทละครสังข์ทองแบบดั้งเดิมให้มีความกระชับมากขึ้น มีการปรับบทเพื่อเชื่อมโยงกับสถานการณ์แพร่ระบาด COVID-19 เช่น เพิ่มฉากที่พระสังข์แจกหน้ากากอนามัย สเปรย์แอลกอฮอล์ และอุปกรณ์จำเป็นต่างๆ ที่ใช้ในช่วงสถานการณ์โรคระบาดให้กับผู้ชม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงเรื่องสังข์ทองนี้ยังคงยึดตามแบบแผนรูปแบบเดิมเป็นหลัก

ภาพที่ 3 การแสดงแห่ชมคลองมหาสวัสดิ์ แตงรวงสุวรรณศิลป์ และละครชาตรี คณะเทพประทานพร
ที่มา : คณะผู้วิจัย

- การรื้อสร้าง: การออกแบบการแสดงร่วมกันระหว่างศิลปินนักวิชาการและศิลปินพื้นบ้าน

กระบวนการรื้อสร้าง (Deconstruction) เป็นกระบวนการทำงานสร้างสรรค์โดยวิธีการถอดรื้อชุดความคิดที่มีอยู่แล้วหรือขนบการแสดงในรูปแบบเดิม และพัฒนารูปแบบการแสดงให้มีความร่วมสมัยสามารถสื่อสารกับคนรุ่นใหม่และเข้ากับบริบทปัจจุบัน โดยในกระบวนการรื้อสร้างนี้คณะผู้วิจัยยังคงให้ความสำคัญกับการเป็นการแสดงในชนบทดั้งเดิม กล่าวคือ ก่อนการรื้อสร้างจะต้องเข้าใจแก่นแท้ของการแสดง รู้จักรูปแบบของการแสดง และรู้ว่าการแสดงในส่วนใดสามารถปรับหรือคงเดิมเพื่อยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงพื้นบ้านนั้น หลังจากนั้นจึงเพิ่มเติมสื่อนผสมผสานกับเนื้อหาให้เข้ากับบริบทในปัจจุบันเพื่อสร้างอารมณ์ในการแสดง คณะผู้วิจัยได้เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม การทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินพื้นบ้านกับ ศิลปินรุ่นใหม่ นักวิชาการ และกลุ่มเยาวชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมใหม่ให้สื่อสารได้กับคนในพื้นที่และประชาชนทั่วไปได้ โดยการแสดงที่เลือกมาใช้แนวทางการรื้อสร้างนี้ ได้แก่ เพลงเรือ และลิเกซึ่งเป็นศิลปะพื้นบ้านที่มีอยู่ในพื้นที่

เพลงเรือ New-normal เป็นการสร้างสรรค์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านร่วมกันระหว่างศิลปินและกลุ่มเยาวชน

เพื่อให้เกิดการส่งต่อถ่ายทอดสื่อบ้านกับคนรุ่นใหม่ โดยในโครงการสาธิตศิลป์นี้ คณะผู้วิจัยได้เชิญ แม่ศรีนวล ขำอาจ ศิลปินแห่งชาติ ด้านศิลปะพื้นบ้าน-ลำตัด ศิลปินคนสำคัญในจังหวัดนครปฐมที่ได้เคยมาร่วมเล่นเพลงเรือที่คลองมหาสวัสดิ์ในประเพณีสำคัญๆ ของพื้นที่นี้อยู่เป็นประจำมาร่วมเป็นผู้ส่งต่อองค์ความรู้ ซึ่งการแสดงครั้งนี้เป็นการแต่งบทเพลงเรือใหม่ โดยให้เนื้อหาสอดคล้องกับ สถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งวิถีชีวิตแบบใหม่และการเพิ่มสาระความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ COVID-19 โดยเนื้อหาสาระของแต่ละเพลงจะสอดแทรกความสนุกสนานด้วยถ้อยยาวจาหยอกเย้าของหนุ่มสาว

กิจกรรมสมัยเรื่อง ศาลายาใจ คณะผู้วิจัยได้ร่วมสร้างสรรค์การแสดงศิลปะโดยเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างศิลปินในพื้นที่ คือ คณะลูกศิษย์คาราธิตาเทพ ซึ่งเป็นคณะที่มีชื่อเสียงในชุมชนศาลายา กับศิลปินนักวิชาการทางด้านศิลปะการแสดงร่วมสมัย เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน โดยศิลปินและคณะผู้วิจัยร่วมกันพัฒนาบทละครขึ้นใหม่ โดยการประยุกต์เรื่องราวจากโครงเรื่องเดิม ผสมผสานสอดแทรกเนื้อหาสาระสำคัญของโรคระบาด COVID-19 และกระบวนการป้องกันโรคผ่านบทละครโดยใช้ชื่อเรื่องว่า “ศาลายาใจ” โดยเน้นกระบวนการสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วม การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน (Trust) ระหว่างนักวิชาการและศิลปิน การทำงานร่วมกันแบบพึ่งกันและกัน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือ (Collaboration) การเปิดโอกาสให้นักแสดงทุกคนได้ร่วมเสนอความคิดเห็นทางการแสดงที่ต้องการให้มีอยู่ในเรื่อง

ภาพที่ 4 ประมวลภาพกิจกรรมในงานสาธิตศิลป์
ที่มา : คณะผู้วิจัย

- การสร้างสรรค์งานสาธิตศิลป์ด้วยการบูรณาการศาสตร์ ศิลปะ ดนตรีและการแสดง

การสร้างสรรค์งานสาธิตศิลป์ภายใต้ Concept กลัปพฤษ: Wishing Tree นี้เป็นผลงานการบูรณาการร่วมศาสตร์ ทั้งทัศนศิลป์ ประติมากรรม ดนตรีและนาฏศิลป์ เป็นการเชื่อมโยงศาสตร์ต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบครบองค์ประกอบ สามารถสื่อความหมายและเข้าถึงผู้ชมได้อย่างเต็มรูปแบบ โดยการสร้างสรรค์ครั้งนี้มุ่งเน้นกระบวนการทำงานร่วมกันของศิลปินหลายแขนงและเครือข่ายจากหลากหลายกลุ่ม ในการฝึกซ้อมแสดงชุดนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างการทำงานร่วมกันของกลุ่มศิลปินและเยาวชนในพื้นที่ด้วย โดยมีการคัดเลือกเด็กนักเรียนจากโรงเรียนวัดศาลวัน ซึ่งเป็นโรงเรียนในพื้นที่มาร่วมเป็นนักแสดง เพื่อเป็นการฝึกพัฒนาทักษะทางการแสดงและส่งเสริมต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็ก ๆ ในชุมชน อีกทั้งประติมากรรมต้นกลัปพฤษนี้ยังเป็นดั่งสื่อกลางใน

การทำความร่วมมือกับชุมชนในพื้นที่ โดยใช้เป็นต้นไม้สาธารณประโยชน์สามารถปรับประยุกต์ให้เข้ากับงานต่าง ๆ ของชุมชนได้ ซึ่งถือเป็นตัวอย่างของงานสาธิตศิลป์ในการใช้ศิลปะเพื่อการพัฒนาพื้นที่ด้วย

ภาพที่ 5 การแสดงเปิดตัวต้นกล้วยพญา: Wishing Tree
ผ่านการบูรณาการศิลปะ ดนตรีและการแสดง
ที่มา : คณะผู้วิจัย

2. การถอดบทเรียน

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดบทเรียนความคิดเห็นจากผู้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับโครงการสาธิตศิลป์ ทั้งจากกลุ่มตัวแทนภาครัฐและชุมชน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนกระบวนการทำงาน สะท้อนมุมมองของคนในพื้นที่ และการวางแผนนโยบายหรือทิศทางการทำงานต่อไปในอนาคต โดยการถอดบทเรียนได้จัดขึ้นในวันที่ 26 สิงหาคม 2565 ณ ห้องสุวรรณภูมิ อาคารเรือนไทย สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้แก่ นายอำเภอพุทธมณฑล ปลัดอำเภอ หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาวัน สำนักงานสาธารณสุขอำเภอพุทธมณฑล วัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดศาลาวัน และตัวแทนชุมชนและเครือข่ายศิลปิน ซึ่งสามารถประมวลผลสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

2.1 ประโยชน์ของงานสาธิตศิลป์ต่อชุมชน

จากการสะท้อนมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดโครงการวิจัยสาธิตศิลป์นี้ พบว่าการทำงานของคณะโครงการให้ความรู้ที่อบอุ่นและเป็นกันเองกับผู้ร่วมงานทุกคน เพราะทุกคนมาร่วมงานนี้ด้วยใจ และโครงการนี้ทำให้คนในชุมชนหลายคนกล้าแสดงออกมากขึ้น และให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจให้ทำโครงการดี ๆ และมีประโยชน์ต่อชุมชน ทุกภาคส่วนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยนายอำเภอพุทธมณฑลและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องคอยช่วยเหลือสำหรับการจัดงาน ชาวบ้านในชุมชนเป็นตัวยุทธหลักในการขับเคลื่อนหลักงานให้ประสบผลสำเร็จ รวมถึงคณะสงฆ์วัดสุวรรณารามก็เอื้อเฟื้อสถานที่สำหรับการจัดงาน งานสาธิตศิลป์เช่นนี้สามารถนำแผนงานไปประยุกต์จัดให้ต่อเนื่องได้อีกอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และมีต่อเนื่องกันหลายวัน เนื่องด้วยตัวแทนชุมชนอยากให้มีการ

จัดงานโครงการสาธิตศิลป์แบบนี้หลายวัน สถาบันการศึกษาที่เข้ามาจัดการแสดงในพื้นที่ชุมชนสามารถปรับตัวเข้ากับชาวบ้านในพื้นที่ได้เพราะหลาย ๆ ครั้งที่ผ่านมากโครงการที่สถาบันการศึกษาเข้ามาพัฒนาในชุมชนมักจะติดภาพในลักษณะที่เชิดชูสถาบันให้อยู่สูง ชาวบ้านไม่สามารถทำความเข้าใจกับสิ่งที่ทางสถาบันการศึกษาต้องการสื่อ จึงอยากให้การสื่อสารกับทางชาวบ้านอย่างเข้าใจและเป็นกันเอง ที่สำคัญคือต้องเน้นผลประโยชน์ของชุมชนที่ต้องไปพัฒนาเป็นหลัก อีกทั้งการจัดงานครั้งนี้ ชาวบ้านในพื้นที่รู้สึกชอบและชื่นชมกับดารา นักแสดง ผู้มีชื่อเสียง และสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นศิลปวัฒนธรรมในพื้นที่ที่แสดงออกมาในการจัดงานครั้งนี้ ซึ่งสามารถช่วยเยียวยาจิตใจของคนในพื้นที่ได้⁷

2.2 ข้อควรปรับปรุงของการจัดงานสาธิตศิลป์

ในการจัดงานสาธิตศิลป์ครั้งนี้ยังมีข้อบกพร่องบางประการที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขในการดำเนินงานครั้งต่อไป อาทิเช่น การแสดงในบางช่วงยังไม่ต่อเนื่องไม่ควรทิ้งช่วงนานเกินไปในระหว่างการแสดงแต่ละชุด นอกจากนี้ในระหว่างการจัดงานบางครั้งมีเสียงรบกวนจากภายนอก เช่น เสียงเรือรับจ้างที่ล่องผ่านและเทียบท่าที่คลองมหาสวัสดิ์ทำให้เกิดเสียงรบกวนผู้คนในงาน จึงควรมีการแก้ไขโดยประสานงานกับตำรวจในพื้นที่ขอความร่วมมือในการจัดการจราจรทางน้ำ และการจัดงานสาธิตศิลป์ไม่ควรจัดงานในช่วงฤดูฝน เพราะเกิดความยากลำบากในการจัดงานกลางแจ้งที่ต้องมีการคอยระวังฝนที่อาจจะตกลงมาได้ตลอดเวลา ในการจัดงานครั้งถัดไปจึงต้องดูเรื่องช่วงการจัดงานและตรวจสอบสภาพอากาศก่อนการจัดงาน

2.3 ข้อเสนอแนะจากชุมชนต่อการจัดงานสาธิตศิลป์ในครั้งต่อไป

- ควรมีการจัดตั้งงบประมาณในการจัดกิจกรรมสาธิตศิลป์โดยองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือเทศบาล รวมถึงจัดทำแผนกิจกรรมในระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับ ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในงานด้านสาธิตศิลป์ในชุมชน
- ทางอำเภอควรร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา เป็นเจ้าภาพสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมกับเจ้าของพื้นที่บริเวณวัดสุวรรณารามและชุมชนโดยรอบ
- ดึงองค์กรเอกชนที่สนใจและมีเงินทุนสนับสนุนเข้ามาลงทุนเพื่อยกระดับให้แผนการจัดกิจกรรมสาธิตศิลป์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- หน่วยงานราชการในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องควรสร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ และมีการสื่อสารให้เห็นประโยชน์ของกิจกรรมที่จัดขึ้น นอกจากนี้ต้องมีการประชาสัมพันธ์ทั้งในพื้นที่และภายนอกชุมชนศาลายา เพื่อเชิญชวนให้คนที่สนใจมาร่วมงานเพิ่มเติม ทั้งนี้อยากให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมมากขึ้น
- ควรมีการจัดคณะกรรมการตรวจสอบและติดตามการบริหารงานตำรวจ (กต.ตร.) ในอำเภอพุทธมณฑล เพราะยังไม่มีตำรวจในคณะกรรมการตำรวจที่มาร่วมกิจกรรมหรือมาช่วยอำนวยความสะดวกในวันงาน ส่วนใหญ่จะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว

7. นันธิดา จันทรางศุ และคณะ, รายงานสรุปผลการถอดบทเรียน โครงการสาธิตศิลป์ ‘อยู่เย็นเป็นสุข ณ ศาลายา’ วันที่ 26 สิงหาคม 2565 (นครปฐม : ศาลายา, 2565).

ภาพที่ 6 กิจกรรมการถอดบทเรียนจากผู้มีส่วนร่วมทั้งภาครัฐและชุมชน
ที่มา : คณะผู้วิจัย

ผลสรุปการดำเนินการวิจัย / อภิปรายผล

การพัฒนาแนวทางสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อสาธารณะและเพื่อเป็นทางออกหรือทางเลือกในการทำงานสร้างสรรค์ในกลุ่มศิลปินและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์นั้น ไม่เพียงแต่เป็นการมองในมิติเศรษฐกิจ (มูลค่า) เท่านั้น แต่เป็นข้อเสนอต่อการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมและบทบาทของศิลปินในการขับเคลื่อนและช่วยแก้ปัญหาสังคม (คุณค่า) ด้วย ซึ่งขึ้นอยู่กับห่วงโซ่อุปทาน การผลิตและเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์เป็นสำคัญ และผลของการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับการใช้ศิลปะสาธารณะในหลายวัตถุประสงค์ตามการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ในบางครั้งศิลปะสาธารณะมีจุดประสงค์ที่มุ่งไปในทางการปฏิรูปหรือฟื้นฟู เช่น การปรับปรุงภาพลักษณ์เมืองเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและการลงทุน และศิลปะสาธารณะยังสามารถเป็นสิ่งที่สนับสนุนกิจกรรมของชุมชนหรือเมืองที่กลายมาเป็นสิ่งสำคัญในการแข่งขันกับเมืองต่าง ๆ ในนานาประเทศ^{7,8} อีกด้วย นอกจากนี้ ศิลปะสาธารณะยังช่วยส่งเสริมความรู้สึกร่วมกันของการเป็นชุมชน (การสร้างความรักใคร่ร่วม) ตลอดจนความตระหนักรู้ถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น การส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม⁹ การให้ความรู้และการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ศิลปะสาธารณะมีส่วนช่วยส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม และกระตุ้นการผสมผสานของกลุ่มชายขอบหลากหลายกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเป็นสถานที่ให้กลุ่มเหล่านี้มีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตผลงานทางศิลปกรรม¹⁰ รวมไปถึงการส่งสัญญาณและการสนับสนุนความต้องการของท้องถิ่นในการปฏิรูป เพิ่มความมีชีวิตชีวา และนำเสนอแนวทางใหม่ ๆ ให้แก่พื้นที่¹¹ ด้วยเช่นกัน

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสาธิตศิลป์: การสร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อวิถีความเหมาะสมใหม่ในการขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรมหลังสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 MUSSIRB No. 2021/176 (B2) ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนากำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (บพค.) สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.) โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทิดา จันทร์างกู หั้วหน้าโครงการ นักวิจัยร่วมโครงการ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวิณี บุญเสริม ดร.วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร ดร.สกวรฐ์ สายบุญมี และดร.สุรสิทธิ์ ชานกสกุล

7. Gregory John Ashworth and Henk Voogd, *Selling the City: Marketing Approaches in Public Sector Urban Planning* (London: Belhaven, 1990), 80-82.

8. Eli Avraham, "Media strategies for improving an unfavorable city image," *Cities* 21, no. 6 (2004): 471-479.

9. Tim Hall and Iain Robertson, "Public art and urban regeneration: advocacy, claims and critical debates," *Landscape Research* 26, no. 1 (2001): 5-26.

10. Tim Hall and Chris Smith, "Public art in the city: meanings, values, attitudes and roles," In *Interventions: Advances in Art and Urban Futures Volume 4th eds. Malcolm Miles and Tim Hall* (Bristol: Intellect Books, 2005), 175-179.

11. Matthew Wansborough and Andrea Mageean, "The role of urban design in cultural regeneration," *Journal of Urban Design* 5, no. 2 (2000): 181-197.

บรรณานุกรม

Apichatkriengkrai, Wijit. "Eco-Aesthetic Art for Public." *The Fine and Applied Arts Journal* 14, no.1 (2021): 107-131.

วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร. "สาธารณศิลป์เพื่อนิเวศสุนทรีย์." *ศิลปกรรมสาร* ปีที่ 14, ฉบับที่ 1 (มกราคม -มิถุนายน 2564). 107-131.

Apichatkriengkrai, Wijit, Toeingam Guptabutra, and Phitsanu Supanimit. "The art project of ecological aesthetic in Thai rice culture." *Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and arts* 10, no.1 (2017): 2054-2076.

วิจิตร อภิชาติเกรียงไกร, เตยงาม กุปตบุตร, และพิชญ์ ศุภนิมิตร. "การสร้างสรรค์ผลงานโครงการสาธารณศิลป์เพื่อนิเวศสุนทรีย์ในวิถีวัฒนธรรมข้าวไทย." *วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University Humanities, Social Sciences and arts* ปีที่ 10, ฉบับที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2560): 2054-2076.

Ashworth, Gregory John, and Henk Voogd. *Selling the City: Marketing Approaches in Public Sector Urban Planning*. London: Belhaven, 1990.

Association for Public Art. "What is public art?." <https://www.associationforpublicart.org/what-is-public-art/>.

Avraham, Eli. "Media strategies for improving an unfavorable city image." *Cities* 21, no. 6 (2004): 471-479.

Engeström, Yrjö. "Expansive learning at work: Toward an activity theoretical reconceptualization." *Journal of Education and Work* 14, no. 1 (2001): 133-156.

Fischer, Gerhard, Elisa Giaccardi, Hal Eden, Masanori Sugimoto, and Yunwen Ye. "Beyond binary choices: Integrating individual and social creativity." *International Journal of Human-Computer Studies* 63, no. 4-5 (2005): 482-512.

Hall, Tim, and Iain Robertson. "Public art and urban regeneration: advocacy, claims and critical debates." *Landscape Research* 26, no. 1(2001): 5-26.

Hall, Tim, and Chris Smith. "Public art in the city: meanings, values, attitudes and roles." In *Interventions: Advances in Art and Urban Futures Volume 4th edited by Malcolm Miles and Tim Hall*, 175–179. Bristol: Intellect Books, 2005.

Mahidol University Archives and Museums. "History of Salaya." <https://museum.li.mahidol.ac.th/mahidol-mysteries/index.php/salaya/>

หอจดหมายเหตุและพิพิธภัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหิดล. "ที่มาของพื้นที่ศาลายา." <https://museum.li.mahidol.ac.th/mahidol-mysteries/index.php/salaya/>

Wansborough, Matthew, and Andrea Mageean. "The role of urban design in cultural regeneration." *Journal of Urban Design* 5, no. 2 (2000): 181–197.